בס״ד. שיחת ש״פ חיי שרה, מבה״ח כסלו, ה׳תשל״ו.

בלתי מוגה

א. דובר כמ״פ[1] אודות תורת הבעש״ט שמביא רבינו הזקן בהתחלת שער היחוד והאמונה[2] על הפסוק[3] ״לעולם ה׳ דברך נצב בשמים״, אודות החיות האלקי שמהוה ומחי׳ ומקיים כל נברא, ש״שמו אשר יקראו לו בלה״ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה״ — שענין זה נאמר אפילו בנוגע לעניני העולם, מלשון העלם[4], ועאכו״כ בנוגע לענינים הקשורים עם תורה או בנוגע לתורה עצמה, שהתורה היא למעלה מהעולם (ועד ש״אלפיים שנה קדמה תורה לעולם״[5]), ונקראת ״תורה אור״[6], הרי בודאי שיש בה בגלוי הענין ששם הדבר הוא החיות של הדבר.

ומזה מובן גם בנוגע לשם הפרשה — ״חיי שרה״, שזהו השם של כל הפרשה [ועד שבשם זה נקראים כל ימי השבוע, ועאכו״כ יום השבת, שבו קורין את כל הפרשה כולה בציבור ובברכה כו׳], אע״פ שאודות ״חיי שרה״ נזכר רק בפסוק הראשון, ומיד לאח״ז מדובר אודות ענין שהוא היפך ״חיי שרה״, ועד״ז שאר הענינים שבהמשך הפרשה שלכאורה אינם שייכים ל״חיי שרה״ — כפי שכבר נתבאר כמ״פ הביאור בזה[7], אך יש לחזור עכ״פ על נקודת הדברים, כשחוזרים ולומדים זאת בכל שנה, אע״פ שכבר למדו זאת בשנה שעברה.

ובהקדמה — שהלימוד בכל שנה הוא באופן ד״כחדשים״[8], ועד לאופן ד״חדשים״[9] ממש, כיון שהלימוד עתה הוא באורך וברוחב ובעומק יותר, ועד שעל ידו ניתוסף (לא רק פרט מסויים, אלא גם) בכללות הענין שכבר נלמד לפנ״ז, כמדובר בהתוועדות דשמח״ת[10] אודות לימוד התורה

---

1) ראה גם תו״מ ח״פ ע׳ 343. וש״נ.

2) ולהעיר מהידוע בשם חסידים הראשונים (ראה גם תו״מ שם ריש ע׳ 292. וש״נ) אודות הקס״ד אצל רבינו הזקן ששער היחוד והאמונה יהי׳ התחלת התניא, כדמוכח ממ״ש בהקדמה ״כמו שיתבאר במקומה״ בנוגע לענינים שנתבארו בחלק ראשון של ספר התניא (כפי שנקבע לאחרי המסקנא).

3) תהלים קיט, פט.

4) ראה לקו״ת שלח לז, ד. ובכ״מ.

5) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב״ר פ״ח, ב. תנחומא וישב ד. וש״נ. זח״ב מט, א.

6) משלי ו, כג.

7) ראה גם שיחת ש״פ חיי שרה, מבה״ח כסלו דאשתקד בתחלתה (תו״מ חע״ח ע׳ 270 ואילך). וש״נ.

8) ראה שו״ע אדה״ז או״ח סס״א ס״ב. וש״נ.

9) פרש״י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

10) שיחת יום שמח״ת סל״ט (לעיל ע׳ 193).

באופן ד"לאפשא לה"[11], שמצד הוספה זו נעשה כללות הלימוד שלפנ"ז באופן נעלה יותר.

וכמו בנוגע ל"בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה .. בן חמש עשרה לגמרא"[12], שע"י ההוספה דלימוד משנה וגמרא ניתוסף גם בלימוד המקרא, כפי שרואים במוחש שלימוד המקרא אצל בן חמש אינו דומה ללימוד המקרא אצל מי שלומד גם משנה וגמרא, שעי"ז נעשה גם לימוד המקרא באופן אחר. וכמובן ממ"ש רש"י[13] "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא", היינו, שע"י האגדה ניתוסף גם בפשוטו של מקרא, ועד"ז בנוגע להוספה ד"יינה של תורה"[14] ועד לרזין דרזין, שעי"ז ניתוסף גם בלימוד המקרא.

ועד שההוספה היא באופן של אין ערוך — כי, התורה "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים"[15], והרי ענין זה נאמר לא רק על כללות התורה, אלא גם על כל פרט שבתורה, שהוא באופן של בלי גבול, כך, שכל מה שלמד עד עתה, ובאופן ד"יגעת ומצאת"[16], הרי זה עדיין במדידה והגבלה — דכיון שהוא מוגבל (ואין זה דבר שתלוי בבחירתו, לפי שכך נברא ע"י הקב"ה), הרי גם התורה שלומד היא במדידה והגבלה (וכמ"ש הרמב"ם במורה נבוכים[17] שגבול אינו יכול להכיל בלי גבול), ולכן יכולה להיות אצלו הוספה באופן שבאין ערוך — לא רק הוספה בכמות, כמו שבמשך אלף שנה יכולים ללמוד יותר מאשר במשך שבעים או מאה ועשרים שנה, אלא באופן שבאין ערוך לגמרי, שביום אחד משיג יותר ממה שהשיג במשך שבעים שנה (ע"ד מארז"ל[18] "קרני החיות כנגד כולן").

וכל זה — הן בנוגע לביאור הענין ש"חיי שרה" הוא השם של כל עניני הפרשה, והן בנוגע להוראות שיש ללמוד מזה בעבודת ה', ע"פ תורת רבינו הזקן[19] שצריך לחיות עם הזמן; ובאופן שכל זה צריך להיות מובן בפשטות — שהרי השם "חיי שרה" אינו ע"פ קבלה, אלא בפשטות, כפי שנדפס בכל החומשים, וגם בלוחות השנה, הן בלשון הקודש והן בשאר הלשונות.

ב. הביאור בנוגע להמשך הפרשה אודות השידוך ועד לנישואי

---

11) זח"א יב, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"נ.
12) אבות ספ"ה.
13) בראשית ג, ח.
14) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 137 [ריש ע' 149]. תרצ"ז ס"ע 197 [ע' 212] — נעתק ב"היום יום" כט שבט.
15) איוב יא, ט.
16) מגילה ו, ריש ע"ב.
17) ראה ח"ב הקדמה יב.
18) חגיגה יג, א.
19) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

יצחק ורבקה, לאחרי ש"ויביאה יצחק האהלה (והרי היא) שרה אמו", ש"נעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת הי' נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצוי' בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו"[20] — שבזה רואים שגם לאחרי הסתלקות שרה ישנו הענין ד"חיי שרה", וע"פ מאמר רז"ל[21] "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", זוהי ההוכחה על אמיתית ונצחיות הענין ד"שני חיי שרה"[22] באופן ש"כולן שוין לטובה"[23] — נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה[24] בלקו"ש חט"ו ע' 145 ואילך.

ג. אמנם, כל הנ"ל הוא בנוגע לשרה עצמה, אבל אין זה מספיק, שהרי התכלית היא לפעול גם בעולם, כמובא בתניא[25] מעץ חיים[26] ש"הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו' ולא הוצרכה להתלבש בעוה"ז וכו'", אלא כדי לתקן את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם.

— (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת־שחוק:) אינני יודע אם לומדים "עץ חיים" [וכידוע שהיו חסידים, גם גדולי החסידים, שלא למדו עץ חיים וכו', באמרם, שכל מה שצריכים לדעת מע"ח — מביא רבינו הזקן בתניא ובמאמרי חסידות וכו'[27]; להיותו תלמיד של רבינו הזקן, הנה כל מה שצריך לדעת, ידע ע"י רבינו הזקן, ואינו זקוק לקבל ממקורות אחרים], אבל תניא — בודאי לומדים!

ובאמת, הרי זה ענין שמובן בפשטות גם לבן חמש למקרא (ואצל ילדה — עוד לפנ"ז):

הוא רואה שהקב"ה ברא עולם שלם, שיש בו ריבוי עניני אכילה ושתי' וכו', שישנם גם אצל גוי, אבל החילוק הוא — שאצל הגוי ישנה רק המציאות שלו ושל המאכל והמשקה ותו לא, ואילו יהודי, מאמין בן מאמין[28], יודע שלכל לראש ישנו הקב"ה, ולכן לפני שאוכל, מברך "ברוך אתה ה' כו'"; הוא מוכרח לאכול לצורך קיומו, אבל בתחילה מברך, ורק לאח"ז אוכל, והיינו, שרק לאחרי שמקיים את תכלית בריאתו "לשמש את קוני"[29] ע"י אמירת הברכה, אזי נותן לו הקב"ה את צרכיו לקיום המציאות ד"נבראתי".

---

20) פרשתנו כד, סז ובפרש"י.
21) תענית ה, ב.
22) ריש פרשתנו ובפרש"י.
23) ולא באופן המובא בנבואת יחזקאל (ג, כ. לב, יב־יג) שיכולה להיות מציאות של חיי הצדיק שתלך לאיבוד כו'.
24) בשילוב שיחת ש"פ חיי שרה דאשתקד.
25) פל"ז (מח, ב).
26) שכ"ו פ"א.
27) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 17. וש"נ.
28) ראה שבת צז, א.
29) משנה וברייתא — קידושין בסופה.

ועוד זאת, שאמירת הברכה היא בדיבור דוקא — אף שלכאורה די במחשבה, שהרי הקב"ה "יודע מחשבות" — כיון שצריך לפעול גם בעולם, ולכן צריך להכריז בדיבור שכל העולם ידע שלא זו בלבד שהוא מאמין בהקב"ה, אלא שהקב"ה הוא "מלך העולם", והיינו, שלא די בכך שהקב"ה הוא "אלקינו", בנוגע אליו, לאשתו (ש"כגופו דמיא"[30]), לבניו ובנותיו שסמוכים על שולחנו, ולחתניו וכלותיו — שהם כולם קשורים עמו, אלא הכוונה היא לפעול שהקב"ה יהי' "מלך העולם".

וכך מחנכים אותו בהיותו בן חמש, או אפילו בן שלש (כשיכול כבר לומר ברכה) — שלפני שאוכל מיני מתיקה או שותה מעט מים, עליו לברך ולהכריז בכל העולם כולו: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם", כפי שמסבירים לו פירוש המילות.

ומזה מובן גם בנוגע לענין ד"חיי שרה", שלא די בכך שרואים ענין נצחיות החיים בנוגע לשרה עצמה, אלא יש צורך לראות זאת גם בנוגע לפעולתה בעולם, ובפרט שענין זה מודגש בשם "שרה", כפירוש רש"י[31] בנוגע לשינוי השם "שרי" ל"שרה", ש"שרי" "משמע שרי לי ולא לאחרים", ואילו המשמעות ד"שרה" — "שתהא שרה על כל".

ד. ובכן, ענין זה מודגש בהמסופר בסיום הפרשה[32]: "ויגוע וימת אברהם גו' ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו", ומפרש רש"י: "מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליך את יצחק לפניו" — שענין זה הי' גם כתוצאה מפעולת שרה.

ובהקדים:

בנוגע להבטחת הקב"ה לאברהם "ואתה גו' תקבר בשיבה טובה"[33], מפרש רש"י: "בשרו שיעשה ישמעאל תשובה כו'", והיינו, שאע"פ שישמעאל מצד עצמו הי' "פרא אדם" ש"ידו בכל וגו'"[34], מ"מ, הוצרך לעשות תשובה, בגלל הבטחת הקב"ה לאברהם.

ואף שענין התשובה אינו יכול להיות בהכרח, כי אם בבחירה ורצון — הרי כיון שישמעאל הי' בנו של אברהם, פיעמה בו רוחו של אברהם ולא נתנה לו מנוח, ופעלה ש"לא ידח ממנו נדח"[35], עד שעשה תשובה (וע"ד פעולת אברהם על ישמעאל — ש"עד שלא מת אברהם, ישכון"[36]).

---

30) ברכות כד, א. וש"נ.
31) לך לך יז, טו.
32) כה, ח־ט.
33) לך לך טו, טו.
34) שם טז, יב.
35) ע"פ לשון הכתוב — שמואל־ב יד, יד.
36) פרש"י סוף פרשתנו.

אמנם, אף שישמעאל צריך לעשות תשובה מצד היותו בנו של אברהם שמושך אותו לצד הקדושה — הרי הוא גם "בן הגר המצרית"[37] (ש"חזרה לגילולי בית אבי"[38]), שמושכת אותו לכיוון ההפכי?!

והמענה על זה — בסיום פרשתנו[39]: "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם", והיינו, שאף שהיתה "הגר המצרית", נעשית אח"כ "שפחת שרה" [וכמובא בפירוש רש"י לפנ"ז[40] ש"בת פרעה היתה .. אמר מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר"], וכיון שענינו של עבד (או שפחה) ע"פ הלכה הוא באופן שבטל לגמרי לרבו (אע"פ שמצד עצמו "עבדא בהפקירא ניחא לי"[41]), עד כדי כך ש"מה שקנה עבד קנה רבו"[42], נעשית גם השפעתה על ישמעאל בנה של שפחתה.

ה. ועוד זאת, ששרה היא זו שגרמה לכך שישמעאל יעשה תשובה בפועל:

שרה אמרה לאברהם: "גרש האמה הזאת ואת בנה"[43] — דבר שהי' בניגוד לרצונו של אברהם מצד עצמו, כמ"ש[44] "וירע הדבר מאד בעיני אברהם" (על שאמרה לו לשלחו), שאמר "לו ישמעאל יחי' לפניך"[45], בגלל שמדתו היתה מדת החסד, שלכן עסק בהכנסת אורחים אפילו ערביים[46].

ובאמת הי' זה גם היפך טבעה של שרה, שגם אצלה היתה מדת החסד, שהרי גם היא עסקה והשתדלה יחד עם אברהם בהכנסת אורחים אפילו ערביים, כפי שאמר לה אברהם "מהרי גו' לושי ועשי עוגות"[47]. וכל זה — נוסף לכך שבודאי היתה שרה "אשה כשרה" שכל מציאותה היא ש"עושה רצון בעלה"[48] (כפי שיודע גם בן חמש למקרא ממה שרואה בביתו כו').

ואעפ"כ, כיון שהי' זה ענין שנוגע לחינוך של ילד יהודי (שיצחק לא יהי' בקרבתו של ישמעאל) — לא התחשבה שרה ברגשותי' ומדותי' (מדות דקדושה), ובטבע שבו היתה מורגלת במשך תשעים שנה (עד

37) וירא כא, ט.
38) פרש"י שם, יד.
39) כה, יב.
40) לך לך שם, א.
41) גיטין יג, א. וש"נ.
42) פסחים פח, ב. וש"נ.
43) וירא שם, יו"ד.
44) שם, יא.
45) לך לך יז, יח.
46) ראה פרש"י וירא יח, ד.
47) שם, ו.
48) ראה תדבא"ר פ"ט. רמ"א אה"ע סוסס"ט.

לידת יצחק, ועוד כמה שנים נוספות — לאחרי שיצחק גדל עד שישמעאל הי' יכול לריב עמו), ואמרה לאברהם "גרש האמה הזאת ואת בנה".

וכך הי' בפועל — שאברהם גירש את הגר וישמעאל בנה, כפי שאמר לו הקב"ה "כל[49] אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה"[50].

וענין זה שאברהם גירש את ישמעאל מביתו — ע"פ דרישת שרה — פעל בסופו של דבר שישמעאל עשה תשובה:

כתיב[51] "חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שוחרו מוסר". ומזה מובן גם בנדו"ד, שאילו הי' ישמעאל נשאר בבית אברהם בהיותו במעמד ומצב ד"מצחק" (ככל הפירושים שבזה)[52], לא הי' דבר שיפעל עליו לעשות תשובה, בה בשעה ש"לא עצבו אביו מימיו"[53]. ולכן, דוקא הפעולה של גירוש ישמעאל מבית אברהם (ע"פ דרישת שרה), היא זו שהראתה לישמעאל שהנהגתו אינה רצוי', וסוכ"ס פעל הדבר עליו לעשות תשובה.

ועד שהתשובה שלו היתה בשלימות — "באותה אשה באותו פרק ובאותו מקום"[54], שכן, הסיבה לכך ששרה דרשה לגרש את ישמעאל היא "כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק", ש"הי' מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור וכו'"[55], והתשובה על זה היתה בכך שכאשר "וימת אברהם", שאז מתחיל ענין הירושה, אזי "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו", "שעשה ישמעאל תשובה והוליך את יצחק לפניו"[56].

ועפ"ז מובן שהשם "חיי שרה" קשור עם הענינים הכלליים שבפרשה — לא רק פטירת שרה ורכישת מערת המכפלה לקבורתה, אלא גם המשך הפרשה אודות נישואי יצחק ורבקה, ועד לסיום הפרשה בנוגע לישמעאל; ומזה מובן גם בנוגע לכל שאר פרטי הענינים שבפרשה שכולם קשורים עם הענין ד"חיי שרה".

ו. וכאן המקום להזכיר אודות הרעש שנתעורר לאחרונה בנוגע למערת המכפלה:

ישנם הטוענים שהערבים צודקים בטענתם לבעלות על מערת

---

49) שם כא, יב.

50) ברשימה נוספת: ומזה מבין הבן חמש למקרא, שאין מקום לטענה שכיון שיש ב' אופני הנהגה, הנהגת אברהם והנהגת שרה, יכול לבחור באופן הנהגת אברהם כו'.

51) משלי יג, כד.

52) וירא שם, ט (ובפרש"י).

53) לשון הכתוב — מלכים־א א, ו.

54) יומא פו, ב. וראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ב.

55) וירא שם, יו"ד ובפרש"י.

56) ראה לקו"ש הנ"ל בפנים (ס"ב) ס"ו.

המכפלה, דכיון שיצחק וישמעאל שניהם בניו של אברהם (ואדרבה: ישמעאל נולד לפני יצחק), יש לערבים חלק שוה כמו לבנ״י.

אבל האמת היא — שלערבים אין שייכות כלל למערת המכפלה, כי, נוסף לזה שמלבד חלק קטן מהם, רובם אינם צאצאי ישמעאל[57] [כל מצרים, שלשת רבעי מלבנון, חצי סורי׳ וחצי ירדן — באו מכל מיני אומות, מאפריקא, מרוסי׳, מארמני׳ וכו׳] — הנה אפילו לישמעאל עצמו אין שייכות למערת המכפלה, כיון שלא נקנתה עבור אברהם, אלא עבור קבורת שרה — כמסופר בפרשתנו שלאחרי פטירתה בא אברהם ״לספוד לשרה ולבכותה״[58], ואח״כ הוצרך לאחוזת קבר עבורה, שקנה (לא מערביים, אלא) מבני חת, ושילם תמורתו ארבע מאות שקל כסף (ורק אח״כ קברו שם גם את אברהם, ואח״כ גם את יצחק ורבקה, ויעקב ולאה), ולכן שייכת המערה לבנה של שרה — יצחק, ללא כל קשר עם ישמעאל והערבים, שהם עצמם מודים שאינם מתייחסים לשרה, וגם לא מעוניינים בכך (ואדרבה, יש אצלם מחלוקת אם הצדק עם שרה או הגר וכו׳).

והרי בתנ״ך מאמינים גם גויים — הן מוסלמים, שהרמב״ם[59] פוסק שאינם עובדי ע״ז (אלא שהם גויים ולא יהודים), והן נוצרים, שהרמב״ם[60] פוסק שהם עובדי ע״ז, אבל גם הם מודים שמ״ש ב״בייבל״ הוא אמת, ואעפ״כ, אין מי שיעלה בדעתו לענות להם בפשטות — כמ״ש בחומש — שמערת המכפלה נקנתה עבור קבורת שרה!

ולא עוד אלא שיש יהודים — ״מהרסייך ומחריבייך ממך יצאו״[61] — שמצדיקים את הערבים, ועד שמערימים קשיים על יהודים להתפלל שם, וטוענים שצריך להחזיר את מערת המכפלה לערבים!

אותם יהודים אמנם למדו ויודעים מ״ש בחומש [וגם אם הוא אינו מאמין, ואומר שענין פלוני נכתב בתקופה מסויימת, וענין אחר בתקופה אחרת וכו׳, הרי, כששואלים את הגוי, אומר שאם זה כתוב בתנ״ך, ברור שזו האמת, ואין מה לחקור בזה, מאחר שכך כתוב בתנ״ך], ואעפ״כ, אינם רוצים לענות ולומר מ״ש בחומש,

— והסיבה לכך, כפי שגילו הרופאים לאחרונה [מה שכבר נאמר

---

57) ראה ראב״ע תולדות כז, א (בסופו).
58) כג, ב.
59) הל׳ ע״ז פ״ט ה״ד. פיה״מ (הוצאת קאֶפאַח) לע״ז פ״א מ״ג.
60) ראה רמב״ם הל׳ מאכלות אסורות פי״א ה״ז. פי״ג הי״א. תשובות הרמב״ם (ירושלים תש״כ) סתמ״ח. שו״ע אדה״ז או״ח סקכ״ח סנ״א. סש״ל ס״ב.
61) ישעי׳ מט, יז.

בתורה זמן רב קודם, אלא שעכשיו גם הם מודים בזה], שדבר שאינו לפי רוחו של אדם (היפך רצונו, היפך שכלו וכו'), הגם שיודע מזה, סופו לשכוח ולדחות זאת מקרבו[62]; ועד"ז בנדו"ד, שכיון שהתורה אינה לפי רוחו, שוכח מ"ש בתורה —

ותמורת זה, מצדיקים את הערבים, ואותם כמה אנשים הידועים מוסיפים לומר שזהו "הישג דתי", בחושבם שעי"ז יהי' שלום בעולם,

[וע"ד שיש לאחרונה מקום שמתקבצים מכל הדתות והאמונות (מוסלמים, נוצרים ולהבדיל גם יהודים) ל"אינטער־פרעיי", וקוראים לזה "בית הכנסת", וטופחים איש על שכמו של חבירו ואומרים "יישר כח", בחושבם שעי"ז יהי' שלום בעולם],

בה בשעה שלא יכול להיות שמענין של שקר (שאין לו רגליים[63], ואינו יכול להחזיק מעמד זמן רב[64]) יהי' שלום, וסוכ"ס האמת מוכרחת להתגלות, ואדרבה, מתוך נצחון וביתר תוקף.

ז. ומענין זה — לענין נוסף:

כשמגיע נציג של קיבוץ מבנ"י בא"י — הן אם מייצג כמה מבנ"י, ועאכו"כ כשמייצג את הממשלה — להשתתף בדיונים ואסיפות בוושינגטון, הנה כשבאים לסעודה ביחד עם גוי, מתיירא שיאמרו שהוא "פאַנאַטי" (או לשונות חריפים יותר), ולכן, אוכל ושותה את מאכליו של הגוי, ומתבייש לומר שהוא יהודי ועליו לאכול כשר!

ובכן: אם אינך רוצה לנהוג כיהודי, אל תאמר שהנך מייצג כו"כ מבנ"י, ובתוכם גם יהודים דתיים; ואם אתה בא בתור אחד שמייצג כו"כ מבנ"י — עליך לנהוג כיהודי!

ואע"פ שטוען שאינו מאמין, ואומר שמ"ש בתורה אודות אוכל כשר וכו' שייך לעבר ולא לזמנינו — הרי הכל מודים שע"י אכילת מאכלות אסורות לא מיתוסף ביהדות ולא זוהי יהדות... ועד שגם הגוי יודע שליהודי מותר לאכול רק מבהמה שמפרסת פרסה וכו', כך שלכל־הפחות עליו לנהוג כפי שהגוי אומר שיהודי צריך לנהוג, ובפרט כשבא בתור בא־כח ומדבר בשם בנ"י, ולפועל, כשהדברים מגיעים להנהגתו, אינו מתנהג כיהודי, ואפילו לא כפי שהגוי אומר שיהודי צריך לנהוג!

---

62) ראה גם תו"מ חנ"ג ע' 382. וש"נ.

63) של"ה קכב, א. הובא באוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקטו, ב. תתקכד, א. בהעלותך ע' תיב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 4 הערה 33. וש"נ.

64) ראה גם קונטרס ומעין מ"ו פ"ג ואילך.

והגע עצמך:

כאשר סאדאת הי' השבוע בארצות־הברית, וסעד ביחד עם נשיא ארה"ב ועוד אורחים חשובים, הנה בשעה שבאו לאמירת "לחיים", כולם שתו יין, ואילו סאדאת — לא התבייש לבקש "דזשוס" (מיץ־פירות), באמרו, שאינו שותה יין, כיון שלפני 1300־1200 שנה הי' מוחמד, שאסר לשתות יין!

— הכל יודעים מי הי' מוחמד, ואיך הי' אצלו מצב בריאות ומנוחת הנפש והגוף כו'[65], שלכן אסר לשתות יין [הגם שזהו היפך בריאות הגוף וכו', ואין כאן המקום לדבר בזה]; ואעפ"כ, כיון שיש לו הוראה כזו מזקן־זקנו [הגם שכלל אינו ערבי ולא מצאצאי ישמעאל, כנ"ל] — אינו מתבייש לומר שאינו שותה יין; וכשמגביהים את הכוסות לומר "לחיים", שותים הכל יין, והוא שותה "דזשוס"!

ובכן: "לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטילה שלכם", כמאמר ריב"ז[66], ובנדו"ד, הרי גם הגויים מודים שזוהי הוראת מוחמד עצמו, ואילו תומ"צ ניתנו במעמד הר סיני, יחד עם משה ואהרן, שבעים זקנים וששים ריבוא בנ"י, ואעפ"כ, מתבייש יהודי לומר שהוא יהודי ועליו לאכול כשר, ואוכל ביחד עם הגויים!

וכך גם בנוגע לשבת: הגוי יודע מ"ש בתורה שצריך לשמור שבת, להשאר במקומו ולא לנסוע וכו'; ובכן — סאדאת, שבא בתור אורח, כדי לבקש נשק וכסף [2 בליון דולר — הוא מבקש בפירוש, ומזה מובן מה נעשה מאחורי הפרגוד...] — לא התבייש לדרוש שלא תהי' אסיפה ביום שישי (יום המנוחה שלהם), ואילו הם אינם מנסים לפעול שלא יהיו אסיפות בשבת, ועכ"פ — ללכת ברגל.

כאן התפרסם הדבר בעיתונים ונודע לכל, אבל בא"י לא מרעישים על זה, אלא שותקים ואומרים שלא לפרסם זאת! — היו צריכים להרעיש על זה: היתכן שלסאדאת הי' מתאים לומר שהוא מקיים מה שנצטווה וכו', ואילו יהודי מתבייש לדרוש אוכל כשר וכו'!

מדוע מתביישים לפרסם זאת? — הרי יתכן שזה יפעל על יהודי שיראה זאת בעיתון, ומכאן ולהבא יהי' זהיר בזה; והרי גם אם רק יהודי אחד יתעורר מזה — כבר כדאי ההוצאה לאור של כל העיתון מידי שבוע בשבוע או מידי יום ביום (שהרי אין זה כמו שאר הענינים שבעיתון,

---

65) ראה אגרת תימן להרמב"ם.

66) ב"ב קטז, רע"א. מנחות סה, ריש ע"ב.

שלכל היותר הם בבחי׳ ״מעשיך״[67] סתם (שעל זה נקל יותר לעשות תשובה), או הכשר והכנה לדבר טוב וכו׳).

והטענה שלא כדאי לפרסם זאת כדי שלא להלבין פני חבירו — הנה אדרבה, יתכן שבמקום להתבייש כו׳, הרי זה יפעל ויסייע שמכאן ולהבא יתנהג כדבעי ויזהר בזה, שהרי אף אחד לא יכול לדעת מה נמצא אצל יהודי בפנימיותו, ובאמת אין זה רק ש״לא יכולים לדעת״, אלא יודעים — שכל יהודי הוא בבחי׳ ״ארץ חפץ״[68] שיש בה אוצרות גדולים וכו׳ (כתורת הבעש״ט[69]), וכיון שכן, הרי בודאי שזה יפעל עליו וכו׳.

ח. ועד״ז ישנו עוד ענין — בנוגע לטובים שבהם:

כיון שבזמן זה כולם עושים ״קאָנוועגשאָנס״ — עושים גם הם ״קאָנוועגשאָן״, וכבכל שנה, מחליטים מי יהי׳ ה״יושב ראש״, מי יהי׳ ה״מזכיר״ וכו׳, ואומרים גם דבר־תורה ודרשה יפה, ומקבלים החלטות וכו׳. אבל כשמסתכלים לראות מה נעשה בפועל מכל ההחלטות — רואים שבפועל לא עשו מאומה!

אמנם ע״י עשיית האסיפה מקבלים כסף מוושינגטון, ואכן צריכים כסף עבור ענייני תומ״צ, כיון שרצונו של הקב״ה שעשיית מצוה תהי׳ קשורה עם הוצאה כספית[70] [וכמו שהאב והאם חייבים לתת מכספם עבור חינוך בניהם — אף שלכאורה צריך הקב״ה לדאוג לזה — כיון שרצונו שזה יעלה כסף; אלא שהקב״ה מבטיח שזהו חשבון בפ״ע, ולא יגרע מכספם, וכל המוסיף מוסיפין לו (ועד״ז להיפך)[71]], אבל אין להסתפק בכך, אלא עיקר ומטרת האסיפה היא התוצאה בנוגע לענייני תומ״צ במעשה בפועל.

ובמענה לשאלתי: מדוע אין על סדר היום שידובר בנוגע לענינים שנוגעים למעשה בפועל — בנוגע לטהרת המשפחה (שבכל מקום יהי׳ מקוה), בנוגע לכשרות המאכלים ובנוגע לחינוך, וכן לפעול בנוגע לשירות לאומי, בנוגע לניתוחי מתים, ובנוגע למיהו יהודי[72] — עונים הם, שסדר היום שלהם מלא, ואין מקום! — הם ילמדו דברי תורה, דף היומי, משנה יומית, הלכה יומית, אבל לא ענין שנוגע למעשה בפועל!

---

67) אבות פ״ב מי״ב.
68) מלאכי ג, יב.
69) ראה כש״ט בהוספות סנ״ז. וש״נ (נעתק ב״היום יום״ יז אייר, ב אלול).
70) ראה זח״ב קכח, א.
71) ראה ביצה טז, רע״א.
72) והוסיף: אני אומר בפירוש ״מיהו יהודי״, כי אני עוסק בזה בלהט (״איך קאָך זיך דעם״), ביחד עם כל הענינים המוזכרים!

— פשיטא שצריך לומר דברי תורה[73], וכמ"ש[74] "אז נדברו יראי ה' וגו'", אבל אין להסתפק בכך; לאחרי דברי התורה יש לדבר אודות ענינים של מעשה בפועל.

וזוהי מטרת האסיפה של עשרה מישראל וכו' (שאז "שכינה שרוי'"[75]) — לא בשביל עניני אדמיניסטרצי', שבלאו הכי אינם קובעים ואין להם דעה בזה [מלבד השנים־שלושה שקובעים כו' — שיכולים להחליט ביניהם על כל ענינים אלו, מי יקח תפקיד זה וכו', והאם לצרף אליהם עוד אנשים וכו'], אלא כדי לדבר ולעורר אודות ענינים הנוגעים למעשה בפועל — לדבר אודות מיהו יהודי, אודות ניתוחי מתים, אודות נישואי תערובות, אודות מחיצה בביהכ"נ, וכיו"ב.

ומה שטוענים שהאסיפה צ"ל ככל שאר האסיפות (אלא שלהיותה קשורה עם יהדות, צ"ל גם דבר תורה, ואכילת שלש סעודות וכו'), כי לולי זאת, יאמר פלוני שזו אסיפה של בטלנים... — הנה על זה אמרו[76] "מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא וכו'", ובפרט שבנדו"ד אין זה שוטה, שהרי מדבר אודות ענינים של מעשה בפועל.

ובכן: כשרואים את התוצאות משנים רבות של אסיפות — רואים שהמצב דורש תיקון, ולא יכול להימשך כך, שהרי מוכרחים לצאת מהגלות, משיח חייב לבוא; צריכים איפוא לעשות משהו!

ובנוגע לטענה שכבר ישנו "פראָגראַם" ולא ניתן לשנותו — הנה בשביל ענין של מעשה בפועל צריך לשנות אפילו סדרי בראשית, ולא רק את סדרי ה"תכנית"!

שידברו וירעישו בנוגע לטהרת המשפחה — בנין מקוואות וכו': שיפרסמו את הפס"ד ע"פ שו"ע אודות עיר שיש בה רק בית הכנסת אחד ולא מקוה, שיש למכור את ביהכ"נ עבור בניית מקוה[77]; ובזמננו — אין בעי' של כסף; צריכים רק לידע כיצד לנצל את הכסף שיכולים לקבל!

וכמו"כ לעורר את הרבנים[78] — שבלאה"כ מדברים עם קהל שומעיהם — שידברו אודות טהרת המשפחה, וידברו על זה מידי שבוע, שבועיים, ג' שבועות או חודש, שהרי זה דבר הנוגע מידי חודש בחדשו,

---

73) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 55 ואילך. וש"נ.
74) שם, טז.
75) אבות פ"ג מ"ו. וראה סנהדרין לט, א.
76) עדיות פ"ה מ"ו.
77) ראה שו"ת עין יצחק חאו"ח ס"ג. הובא באג"ק ח"ה ע' קמד.
78) ראה גם תו"מ חע"ח ס"ע 342 ואילך. וש"נ.

בבחי' "שהם עתידים להתחדש כמותה"[79]; וכן ידברו אודות כשרות המאכלים — שזהו דבר הנוגע מידי יום ביומו.

ועד"ז בנוגע לחינוך:

בזמן האחרון נתחדש שברוב ה"קאַלעדזש'עס"[80] (אינני רוצה לומר בכולם) באים מסיתים ומדיחים (נוסף למה שהי' עד עתה — רק בנוגע לנצרות) מהמזרח הקרוב והמזרח הרחוק וכו' עם כל מיני אמונות וכו' (ואין צריך לפורטם, כידוע לכל).

ואח"כ, כשהאב שואל את בנו מה לו ולדיבורים אודות ענינים כיו"ב, הרי הוא יהודי? — טוען הבן, שב"סינאַגאָג קאַונסיל" יושב רב, שמתפאר בסמיכה לרבנות, ביחד עם מי שחיתן ב"תיפלה" (ביחד עם "גלח") את בנו או בתו לבן דת אחרת [ואח"כ בא בטענות — זה שחיתן שם כו' — מדוע באו"ם פוגעים בדת ישראל!...]; וכיון שהרב יושב ביחד עמו, לא יפלא שבנו של הלה יכול ללמוד ענינים של היפך וכו'.

וכיון שכן, בהכרח להרעיש בנוגע לחינוך!

ט. ומה שיש כאלו שבשעה שדורשים מהם לעשות משהו במעשה בפועל, אומרים שהם עסוקים בלימוד התורה וכו' — הנה:

אפילו בשנים כתיקונם, בזמן שביהמ"ק הי' קיים, והיתה סנהדרין גדולה של שבעים ואחד זקנים בלשכת הגזית (ביהמ"ק לאמיתתו ולשכת הגזית לאמיתתה), הי' תפקידם — לא לישב שם ולהמתין עד שיביאו בפניהם שאלה קשה, שלא הב"ד של אותה עיר ולא הסנהדרין קטנה יכלו לפסוק, ואז יאמרו הם מהו פסק הדין, אלא הסדר הוא[81] ש"הי' להם לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם", ולא שהלכו לתפיסה... אלא "ויחזרו בכל עיירות ישראל",

— ומובן שאין זה באופן שנוסע באוירון לעיר פלונית, ואח"כ סועד סעודה טובה, נח מטלטול הדרך, ממתין עד שיתאסף קהל רב (שרק אז מתאים לו לדבר עמם), ולאחרי שמקבל כבוד רב, אומר בפניהם דרשה, ותיכף חוזר לביתו; בשביל זה לא צריך לקשור "חבלים של ברזל במתניהם" —

והיינו לפי שבהליכתם ממקום למקום עמלו והזיעו וכו', עד כדי

---

79) נוסח קידוש לבנה (סנהדרין מב, א). וראה דרכי משה סתי"ז סק"א. סתכ"ו סק"ג. אוה"ת תשא ע' א'תתקפז. וש"נ. וראה גם שו"ת צ"צ אה"ע סשט"ז ס"י.

80) ראה גם תו"מ חע"ט ע' 314. וש"נ.

81) תדבא"ר פי"א.

כך, שאילו הי' זה חבל סתם, היו הבגדים והחבל נקרעים, כך שלא היו יכולים להיפגש ולדבר עם אנשים, ואז יוכל לחשוב שזוהי הוראה שכבר יכול לחזור לביתו... ולכן אומרים לו שמלכתחילה עליו לקשור חבלים של ברזל, כך שאפילו עמל ויגיעה כה גדולים לא יפריעו לו!

ומה היו עושים הסנהדרין בעיירות ישראל? — ובכן: הם לא באו לפסוק דינים [ואדרבה: הם לא יכלו לפסוק דין, כי באתרי' דרב הלכה כרב[82], כך, שישנו ה"מרא דאתרא" והוא פוסק דינים], אלא באו לדבר וללמוד עם יהודים אודות הלכות הצריכות, ענינים השייכים למעשה בפועל, כי, אע"פ שבעיר ישנו המרא דאתרא, הנה בבוא "פנים חדשות", והוא מהסנהדרין ומביהמ"ק, הרי זה פועל באופן אחר מאשר כששומעים זאת מהמרא דאתרא (שכבר רגילים בו וכו'), כטבע בני אדם [וכיון שכך הוא הטבע, אי אפשר להמתין עד שטבעם ישתנה, כי גם לפני כן צ"ל קיום התומ"צ, ואדרבא, ע"י קיום המצוות עוד במצב זה, פועלים שינוי הטבע כו']).

י. ובכן: בעמדנו בזמן שקודם האסיפות (שלכן מדברים על זה עתה) — יש לפעול שידובר בהן אודות ענינים הנוגעים למעשה בפועל, ובנדו"ד — אין צריך לנסוע לקצוי תבל (אם כי אין להמנע גם מזה), אלא גם כאן בניו־יורק ישנם מקומות רבים שצריכים תיקון וכו'; וכהנהגת הסנהדרין — לא די לשלוח שלוחים (שלא ירצו ללכת, במכ"ש מזה שהם עצמם לא רוצים ללכת), אלא לילך בעצמו מבית לבית, מבלי לחשוש שיגרע מכבודו,

— הקב"ה, "מלך הכבוד", יתן לכל אחד מהם כמה כבוד שרוצה, כפליים ושלוש מהכבוד שעד עתה; אבל לפועל אין זה נוגע, ואין להמתין עד שיקבל מספיק כבוד —

ולעורר ע"ד ענינים הנוגעים למעשה בפועל — אודות טהרת המשפחה, כשרות המאכלים, חינוך הכשר וכו'.

יא. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע להדיבור בכל הנ"ל[83]:

מובן וגם פשוט שהכוונה בכל האמור לעיל היא — שהדברים יפעלו פעולתם; אמנם, ישנם אלו שטבעם הוא, שכל זמן שישנו ענין מסויים ששם ליובאַוויטש עליו, לא יעסקו בזה, עד שיעבור משך זמן

82) ראה שבת יט, ב.

83) סעיף זה — נאמר בהתחלת שיחה הבאה.

וישכחו שליובאַוויטש פעם עסקה בזה, שהרי לולי זאת יקרא שהוא כפוף למרותה של ליובאַוויטש, ובכך אינו רוצה בשום אופן...

לכאורה: מי מבקש ממנו לומר שעושה זאת בשם ליובאַוויטש? — שיאמר שזהו פסק דין בשו״ע של ר׳ יוסף קארו, מלפני 400 שנה, עוד לפני שליובאַוויטש היתה עיר עם חסידים! — אבל אעפ״כ, כך הוא טבעם, שהיות שליובאַוויטש עוסקת בענין זה, גם אם זהו פס״ד או מאמר חז״ל וכו׳, שוב אינו יכול לעסוק בזה.

ועפ״ז נשאלת השאלה: מדוע מדברים ומרעישים על כך עתה, הרי באופן כזה בודאי לא יפעלו, ואדרבה, יעשו להיפך... אם רוצים לפעול משהו — יש לעשות זאת ללא רעש, ע״י דיבור עם האדמיניסטרצי׳ או עם אלו העומדים על גבם, ולדבר באופן כזה שלא ידעו מי המדבר, ואז יפעלו הדברים (שהרי יש להעמיד יהודי בחזקת כשרות)!

ובכן, להוי ידוע שעשיתי זאת! נסיתי לדבר עמם ולהסבירם שבאסיפה יש לדבר אודות ענינים של מעשה בפועל וכו׳, ודיברתי פעם, פעמיים ושלש וכו׳ — אמנם עדיין לא מאה פעמים ואחד, הרבה פחות מחמישים פעמים... — אבל נסיתי דרך זו, וראיתי את התוצאות:

פלוני אומר שלא שואלים אותו מה לעשות; וכשאמרתי לו: ומה בכך שלא שואלים אותך, אמור בעצמך את דעתך — ענה, שאין דרכו בכך, להיותו נחבא אל הכלים...; השני אומר שהוא מוזמן לאסיפה ומורשה לומר דבר־תורה, ותו לא! ועוד אחד אומר, שהוא כבר דיבר על זה, אבל הוא יגלה לי ״סוד״ — שדיבורו לא הועיל!

וכיון שכבר ניסו בדרך זו וראו את התוצאות, הנה הדרך היחידה שנותר לנסות היא — להרעיש, ואולי כך יצליחו לפעול, ועכ״פ על אסיפה אחת, שמטרת האסיפה תהי׳ בנוגע לענינים של מעשה בפועל.

*

יב. ובהמשך להאמור לעיל (ס״ב ואילך) אודות הענין ד״חיי שרה״ — הנה:

כיון ש״אין קורין אבות אלא לשלשה״ (אברהם, יצחק ויעקב), ״ואין קורין אמהות אלא לארבע״[84] (שרה רבקה רחל ולאה) — שלכן, צ״ל בכל אחד ואחת מישראל (שאברהם וכו׳ ושרה וכו׳ נקראים אביו ואמו) חלק האב והאם (שלכן נקראים רק הם אבות ואמהות, משא״כ

84) ברכות טז, ב.

השבטים, שאין הכרח שבכאו"א מישראל יהי' מענינם של י"ב השבטים, אלא מספיק משבט אחד[85]) — צ"ל בכאו"א מישראל הענינים שהיו אצל שרה, התחלת ועיקר האמהות (עד שמעלתה של רבקה היא בכך שהיתה כמו שרה).

ובפרטיות יותר — כמסופר בפרשתנו שאצל שרה הי' "ענן קשור על האוהל", שזהו מ"ש[20] "ויביאה יצחק האוהלה" (בה"א הידיעה), האוהל הידוע, שענן קשור עליו. וע"ד מ"ש[86] "וירא את המקום" (בה"א הידיעה), "ראה ענן קשור על ההר".

והענין בזה — שלמרות הטענה שנמצאים עדיין בגלות, ב"דירת עראי" (אוהל), הנה גם שם צ"ל "ענן קשור על האוהל", ואז מתנהגים באופן המתאים לכך שהנשמה לא נמצאת בגלות [כפתגם כ"ק אדנ"ע[87]: לא ברצוננו הלכנו בגלות ולא ברצוננו נצא מהגלות, אבל זהו באופן שהנשמה לא הלכה בגלות], להיותה "חלק אלקה ממעל[88] (וכהוספת רבינו הזקן בתניא[89]) ממש", גם בממשות העולם[90], ועי"ז פועלים שגם הגוף אינו נמצא בגלות.

וכן הענין ש"ברכה מצוי' בעיסה", שקשור עם ההשתדלות בענין כשרות המאכלים,

וכן הענין ש"נר דלוק מערב שבת לערב שבת" — שאין הכוונה בזה שדלק עד לערב שבת ואח"כ כבה, שהרי בית יהודי צ"ל מואר תמיד, אלא שלא מסתפקים באור שהאיר עד לערב שבת זה, כיון שצריך לעלות בעילוי אחר עילוי, ולכן בבוא ערב שבת הבא צ"ל אור נעלה ועמוק יותר[91].

ונוסף על כל ענינים הנ"ל שהם בנוגע לפעולה בביתו, צ"ל גם הפעולה בעולם (ועד בכל העולם), כפי שלמדים מפעולת שרה אפילו על ישמעאל (כנ"ל בארוכה).

ובשביל זה צריך לילך בתוקף כו',

— שזהו התוקף של יצחק, שאודותיו נאמר לאברהם "וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק"[92], אף שלכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר

---

85) ראה תו"א ר"פ וארא.

86) וירא כב, ד ובפרש"י. וראה לקו"ש חט"ו ע' 166.

87) ראה סה"ש תרפ"ז ס"ע 169 ואילך. וש"נ.

88) איוב לא, ב.

89) רפ"ב.

90) ראה תניא עם לקוט פירושים מרבותינו נשיאינו לשם (אות ה ואילך — צח, ב ואילך). וש"נ.

91) ראה גם לעיל ס"ע 45 ואילך.

92) יהושע כד, ג.

"וארבה" על יצחק שהי' רק אחד[93] — אך הענין הוא, שתלוי מיהו ה"אחד", ובנדו"ד, הרי זה יצחק — "אוד מוצל מאש", שניצול מהעקדה, שעל ידה נתגלה ש"ירא אלקים אתה"[94] — אברהם יחד עם יצחק, כמ"ש[95] "וילכו שניהם יחדיו" —

שאז לא מתפעלים משבעים הזאבים, כולל 140 הגויים שיושבים באו"ם וכו'.

ועד שבאים לקיום היעוד[96] "ועלו מושיעים בהר ציון וגו' והיתה לה' המלוכה" — לאחרי הפעולה ד"יכוף כל ישראל", כדברי הרמב"ם[97], שנאמרו בתור פס"ד לכאו"א שעליו לפעול זאת בד' אמותיו, ומזה באים ל"יכוף" שיהי' ע"י משיח צדקנו, ואח"כ יבנה ביהמ"ק במקומו — בקרוב ממש.

* * *

יג. ישנו ענין נוסף שלא שמים לב אודותיו, שגם ממנו יש ללמוד הוראה:

ידוע[98] שמכירת יוסף היא השורש לגלות מצרים, שהיא השורש לכל הגלויות. וכפי שרואים גם בפיוט "אלה אזכרה" שבתפלת יוהכ"פ, שהמאורע דעשרה הרוגי מלכות הי' עונש לכך שעשרת אחי יוסף מכרוהו למצרים.

ומובן גם בפשטות — ע"פ מארז"ל[99] "הי' יעקב אבינו ראוי לירד למצרים בשלשלאות ובקולרין, אמר הקב"ה .. הריני מושך את בנו לפניו והוא יורד אחריו וכו'", היינו, שמכירת יוסף למצרים היתה הסיבה ע"פ טבע שבגללה ירד יעקב למצרים וכו'.

והנה, בנוגע למכירת יוסף מסופר בתורה[100] שבתחילה רצו אחי יוסף כו', אלא ש"וישמע ראובן (״בכור וגדול שבכולן״[101]) ויצילהו מידם", באמרו, "השליכו אותו אל הבור גו'", וכוונתו היתה — "למען הציל אותו", שאח"כ "יבוא הוא ויעלנו משם"[101], אלא שבינתיים הוציאוהו מן הבור ומכרוהו, וכאשר "וישב ראובן אל הבור — והנה אין יוסף בבור"[102],

---

93) ראה גם תו"מ חס"ג ע' 160. וש"נ.
94) וירא שם, יב.
95) שם, ו.
96) עובדי' בסופו.
97) הל' מלכים ספי"א.
98) ראה גם הנסמן בלקו"ש ח"כ ע' 185 הערה 6, ע' 187 הערה 23.
99) ב"ר פפ"ו, ב. וראה גם שבת פט, ב.
100) וישב לז, כ ואילך.
101) פרש"י שם, כב.
102) שם, כט.

וכפי שרש״י מבהיר ש״במכירתו לא הי׳ שם״, לפי ש״עסוק הי׳ בשקו ובתעניתו כו׳״.

ונמצא, שבגלל שראובן הלך לעסוק בשקו ובתעניתו, ולא נשאר לשמור על יוסף, נגרמה מכירת יוסף למצרים, וכתוצאה מזה היתה גלות מצרים ושאר הגליות שלאח״ז; משא״כ אילו לא הי׳ הולך לעסוק בשקו ובתעניתו, אלא הי׳ נשאר לשמור על יוסף.

ומסיפור זה למדים הוראה — שאשר מדובר אודות הצלת ילד יהודי, צריך לעזוב את כל ענייניו, ולהבטיח את הצלתו של ילד יהודי!

יש לו אמנם ענינים חשובים ביותר, והיינו, שאין זה באופן שמחפש תירוץ להיפטר מלעסוק בהצלת ילד יהודי, אלא יש לו באמת ענין חשוב שצריך לעסוק בו — ״שקו ותעניתו״, שזהו ענין שנוגע לו בזה ובבא, בעוה״ז ובעוה״ב, ועד שעי״ז יגיע לעמוד בדרגת בעלי תשובה שאפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם[103]; ועד״ז ישנו מי שאמנם אין לו ענין שצריך לשוב עליו בתשובה כמו ראובן... אלא שטוען שהוא עסוק בלימוד התורה. אבל אעפ״כ, אומרים לו, שצריך לעזוב את כל ענייניו למרות גודל חשיבותם, ולילך להציל ילד יהודי!

אך לכאורה יכול לטעון שמספיק לו להיות צדיק כמו ראובן שעסוק הי׳ בשקו ובתעניתו, ומדוע תובעים ממנו לעשות יותר מראובן?

והמענה לזה — שבזמנו של ראובן לא הי׳ עדיין הענין ״שכל ישראל ערבין זה לזה״[104], שענין זה נתחדש לאחרי שעברו בנ״י את הירדן[105], ומה גם שראובן הי׳ קודם מ״ת, ולכן הי׳ אז מקום לשקו״ט כיצד צריכה להיות ההנהגה; אבל עתה, שישנו הענין ש״כל ישראל ערבין זה לזה״, אין מקום לשקו״ט, ובודאי צריך לעזוב את כל הענינים כדי להציל יהודי.

וכמובן גם מזה שהעסק בצרכי ציבור דוחה לימוד התורה (אפילו במי שתורתו אומנתו, כרשב״י וחבריו[106], ועאכו״כ בימינו שלא שייך הגדר דתורתו אומנתו[107]), שהרי מי שתורתו אומנתו מפסיק לק״ש, ואילו העוסק בצרכי ציבור אינו מפסיק[108].

---

103) ברכות לד, ב. רמב״ם הל׳ תשובה פ״ז ה״ד.

104) סנהדרין כז, סע״ב. שבועות לט, סע״א. רמב״ם הל׳ שבועות פי״א הט״ז. הובא בפרש״י עה״ת בחוקותי כו, לז.

105) ראה אנציק׳ תלמודית (כרך כח) ערך כל ישראל ערבים זל״ז בתחלתו (ע׳ תעד ואילך). וש״נ.

106) שבת יא, א.

107) ראה שו״ע אדה״ז או״ח סוסק״ו. הל׳ ת״ת פ״ד סה״ד. וש״נ.

108) ראה לקו״ש חט״ז ע׳ 380, ובהנסמן שם.

ומובן שהכוונה בכל הנ"ל — שיפעלו הדברים בפועל ממש, ולא די בידיעת הדברים. וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר[109] שיתכן שמישהו הולך לרופא שרושם לו תרופה, והוא משלם כסף ורוכש את התרופה, ומניחה על ידו ומביט בה... ואח"כ מתפלא שלאחרי כל מה שעשה אין זה מועיל!... והמענה על זה — שצריך להכניס את התרופה בתוכיותו, וכל זמן שלא סרה המחלה, עליו להמשיך וליקח את התרופה. ועד"ז בנדו"ד, שלא די לידע הדברים, אלא צריך לקיימם בפועל.

יד. ענין זה מודגש במיוחד בקביעות של שבת מברכים כסלו בשנה זו (כמדובר כמ"פ שיש ענינים שהם בשוה בכל שנה, ויש ענינים שמשתנים משנה לשנה) — בכ"ז מרחשון:

בפ' נח[110] נאמר: "ובחודש השני (זה מרחשון — לדעת ר"א[111], כפי שרש"י ממשיך לבאר לפי דעה זו[112]) בשבעה ועשרים יום לחודש יבשה הארץ", ובהמשך לזה הי' הציווי לנח "צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך וגו'"[113].

כלומר: אע"פ שעד עתה הי' נח סגור בתיבה, ולא רק הוא לבדו, אלא ביחד עם בניו, אשתו ונשי בניו, וכמו"כ היו עמו בתיבה כל סוגי בעלי החיים, הן הטהורים והן אלו שאינם טהורים, וגם צמחים, ואפילו מקום לזבלים — אמר לו הקב"ה שאין זו הכוונה, אלא עליו לצאת מן התיבה ולפעול בעולם, ועולם כזה שזה עתה הי' בו מבול... ולהקריב קרבן כו', ועד שהקב"ה מבטיח ש"לא אוסיף וגו'"[114].

וע"פ תורת הבעש"ט[115] ש"תיבה" קאי על אותיות ותיבות התפלה והתורה, מובן, שבציווי "צא מן התיבה" נכללת גם ההוראה שיש זמנים שבהם צריך לצאת מההתעסקות בתיבות התפלה והתורה כדי לפעול בעולם, ובפרט בזמנינו זה, שזוהי שנת חירום מתחילתה ועד סופה.

ויה"ר שיהפכו את הכל למעליותא — "כל חרם גו' לה'"[116], ויניחו את כל הענינים, ענינים של מה בכך או ענינים שלמטה מזה, ויתמסרו לגמרי להקב"ה כו'[117].

* * *

109) ראה אג"ק שלו ח"ד ע' כט. וש"נ.
110) ח, יד.
111) ר"ה יא, ב. פרש"י שם ז, יא.
112) שם, יב. ח, ג־ה.
113) שם, טז.
114) שם, כא.
115) ראה כש"ט בהוספות ס"ט. וש"נ.
116) בחוקותי כז, כח.
117) חסר הסיום (המו"ל).

טו. מאמר (כעין שיחה) ד"ה איתא במד"ר א"ר אחא יפה שיחתן כו'.

* * *

טז. הביאור בפירוש רש"י[118] על הפסוק[119] "ואבוא היום", "היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה",

— שכיון שסיפור הנס "שקפצה לו הארץ" הוא "מכאן", בסיפורו של אליעזר לבתואל (כדי להוכיח לו ש"מה' יצא הדבר"[120], ולא יעכב את השידוך), ולא בסיפור עצם המאורע של הליכת אליעזר לארם נהריים, לפי שהכתוב לא רצה לכפול ולספר זאת ב' פעמים, מתעוררת התמיהה על כך ש"פרשה של אליעזר כפולה בתורה". ועל זה מבאר רש"י ש"יפה שיחתן של עבדי אבות כו'" —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ל ע' 90 ואילך.

יז. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר — הנה במאמר הזהר[121] בענין "לאשתדלא באורייתא בגין דאורייתא כל חיין וכל חירו וכל טוב בעלמא דין ובעלמא דאתי", מבאר אאמו"ר[122]: "הג' לשונות, חיין חירו טוב, הוא לנגד חב"ד. חיין מחכמה, כמ"ש[123] והחכמה תחי', חיי"ם גימטריא חכ"ם, חירו מבינה .. טוב מדעת כו'".

אך עדיין צריך להבין מדוע הענין דחב"ד קשור דוקא עם "לאשתדלא באורייתא", דלכאורה, גם בלימוד התורה ללא השתדלות ויגיעה (אם רק אינו חושב בשעת מעשה אודות ענינים אחרים), ישנו הענין דחב"ד?

יח. ויובן ע"פ דיוק הלשון "כל חיין וכל חירו וכל טוב", היינו, שע"י לימוד התורה סתם (ללא השתדלות מיוחדת), זוכים ל"חיין חירו וטוב" (שהם לנגד חב"ד, שזהו"ע דלימוד התורה) סתם, ואילו ע"י ההשתדלות בתורה ("לאשתדלא באורייתא") זוכים ל"כל חיין וכל חירו וכל טוב".

---

118) בהמשך להמדובר במאמר — שמיוסד על מאמרי רבינו הזקן ובתוס' הגהות באוה"ת להצ"צ, וגם בלקו"ת (ראה הנסמן בהתחלת המאמר (לעיל ע' 286)).

119) פרשתנו כד, מב.

120) שם, נ.

121) ח"א קלא, ב.

122) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' פא.

123) קהלת ז, יב.

ועוד ענין בזה — שההשתדלות בתורה מוסיפה גם בהמשכת "כל חיין וכל חירו וכל טוב בעלמא דין", היינו, שלימוד התורה יפעל בעולם (כמאמר[124] "קב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש אשתדל באורייתא ומקיים עלמא").

ובהקדמה — שעיקר ושלימות הענין דיגיעה ("אשתדלא") בתורה הוא בנוגע לבירור הלכה למעשה בפועל (כמבואר באגה"ק[125] גודל העילוי שנעשה ע"י עיון ובירור הלכה כו'), והרי מבואר בהמשך תרס"ו[126] שגם לאחרי שלומד ומתייגע בריבוי שקו"ט כו', הרי, כשבא לענין של מעשה בפועל, שיודע שע"י הפס"ד שלו יעשו מעשה בפועל, אזי מתחיל להתייגע מחדש בעומק הענין כו', עד שמגיע "בכל עצמות נפשו ממש שלמעלה מכח עצם חכמתו כו'", ועי"ז מגיע לפס"ד האמיתי המכוון ומתאים לרצון העליון ב"ה (אף שגם הלימוד והיגיעה שלפנ"ז היו ע"פ תורה — שלא ניתנה חתוכה[127], אלא באופן ש"אלו אוסרין ואלו מתירין"[128], ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"[129]).

כלומר: בשביל שהמעשה בפועל ב"עלמא דין" יהי' ע"פ רצון העליון (ע"י פס"ד אמיתי בתורה) צ"ל יגיעה והשתדלות יתירה, עד לאופן של פריצת גדרי השכל, שיומשך מעצם הנפש שלמעלה מכח החכמה כו'. ועי"ז פועל דוגמת זה גם בהמשכת "כל חיין וכל חירו וכל טוב" מלמעלה למטה, "בעלמא דין" — שהמשכה זו תהי' גם באופן של פריצת גדר, ש"כל חיין כו'" מתגלים בשלימות גם "בעלמא דין", כשם שהשתדלותו בתורה היא באופן של פריצת גדר.

יט. וכאן המקום להזכיר עוה"פ אודות הענין של "מיהו יהודי":

ע"פ המבואר לעיל בגודל מעלת הענין של פס"ד, הנה אם הדברים אמורים אפילו בנוגע לפס"ד בענין פרטי, הרי עאכו"כ כשזהו בנוגע לענין כללי, ומה גם שאין צורך לעיין ולהתייגע כדי להוציא פס"ד, כיון שידוע ומפורסם פס"ד מפורש בשו"ע בנוגע לאופן הגיור שצ"ל כהלכה דוקא, וכפי שגם הם אומרים בפירוש שהשאלה היא האם גיור צ"ל "כהלכה" או שלא כהלכה (היינו שהכל מודים שישנה הלכה בנוגע לאופן הגיור), ולא עוד אלא שקוראים לזה בשם "הישג דתי".

וכל זה למה — רק בגלל השוחד שמקבלים מזה כבוד המדומה

---

124) זח"ב קסא, ריש ע"ב.
125) סכ"ו (קמד, ב ואילך).
126) ע' שצ [תקטו] ואילך.
127) ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב.
128) יבמות יד, א.
129) עירובין יג, ב. וש"נ.

(אם אפשר לקרוא לכבוד מדומה בשם "שוחד"), ועד כדי כך גדול כח השוחד — כפי שהתפרסם בעיתונים שעתה רצונם להכניס לממשלה א' שבמשך שנה שלימה עמד בתוקף על כך שאינו רוצה להכנס, באומרו שלא יכנס עד שהחוק יתוקן; הוא התאפק במשך שנה, ועתה רוצה כבר להכנס... ואינו מעמיד תנאי שיקימו ועידה שתברר ותבטיח את תיקון החוק וכו', אלא כפי שהם אומרים מלכתחילה שאין כוונתם לתקן את החוק! — ואם בהיותו מבחוץ לא הי' יכול להתאפק, אלא הי' מוכרח להיכנס, עאכו"כ שבהיותו מבפנים לא יוכל לפעול מאומה בזה.

כ. זאת ועוד:

הוא רוצה להיכנס לממשלה בו בזמן שיודעים שעומדים להחזיר שטחים בגולן — כנראה בגלל שרוצה את ה"זכות" לתת על זה את הגושפנקא שלו, ולהירשם לדורות כמי שהי' בין אלה ש"זכו" להחזיר שטחים בגולן וכו', שגם על זה אומרים שזהו הישג דתי!

וכששואלים מדוע לא עושים רעש מזה — אומרים שזהו ענין של פוליטיקה, ולא שייך להלכה!

ולפלא שאומרים זאת — לא אלו שקוראים לעצמם בשם "חילונים" באמרם שאינם שייכים להלכה (אף שלאמיתתו של דבר אין לחלק בין בנ"י וכו'), ומדברים בשם קרל מרקס (אף שאפילו לפי שיטתו אין זה נכון, כי זה נוגע לפקו"נ), אלא אומרים זאת אלו שמדברים בשם תורת משה רח"ל!

אך האמת היא — כמדובר בשמח"ת[130], שכשם שהתורה אומרת שבמקרה של פקו"נ יש לשאול אצל רופא מה לעשות, כך גם בנוגע לפקו"נ של אנשי הצבא, אומרת התורה שאין זו שאלה לפוליטיקאי, אלא לגנרל, שמבין טוב יותר מה כדאי וצריך לעשות כדי למנוע קרבנות וכו'.

ובכן: כששואלים אצל גנרלים — אומרים כולם פה אחד (בעבר הם פחדו לפרסם זאת, אבל עתה הכל יודעים שזוהי דעתם), שאסור להחזיר שום שטח! ואם יחזירו שטחים, הנה אם יארע משהו, יהיו יותר קרבנות ח"ו; ואילו כששואלים אצל פוליטיקאי, עונה, שכדאי לאבד כו"כ קרבנות רח"ל, כדי לקבל ענין פלוני וכו'.

ואעפ"כ רוצים עתה למסור שטחים: את המיתלה כבר מסרו; מוסרים את אבו־רודס; מוסרים קילומטרים בגולן; מדברים אודות מסירת

---

130) שיחת יום שמח"ת סל"א (לעיל ע' 185 ואילך).

חברון; ומדברים אודות מסירת ירושלים העתיקה, עם ישיבת־ההסדר שנמצאת שם, הרובע היהודי, והכותל המערבי!

— הם אמנם מכחישים זאת, אבל האמת היא שמדברים על כך. אצלם הכל כבר סוכם, ויודעים בדיוק מה מחזירים וכו'. אינני יודע אם כבר ישנם חתימות או רק בר"ת וכו', אבל הכל כבר סוכם, ורק מתייגעים ומחפשים עצות למצוא את הנוסח המתאים שלא ינקר את העיניים.

הם יודעים שאנשי הצבא סבורים שאסור להחזיר שטחים כי הדבר עלול לגרום לקרבנות ח"ו, ואעפ"כ עומדים הם בשלהם שצריך להחזיר, ועוד אומרים שזהו הישג דתי, וכעת מנסים להכתיר זאת כ"הישג צבאי"!

כא. וכל זה — למרות שיודעים שטעו בכך בעבר:

ידוע שבמלחמת יום כיפור (כפי שנקראת שם) היו קרבנות רבים מפני שלא צייתו לאנשי הצבא!

וכן אירע במלחמת ששת הימים, שבגלל סיבות פוליטיות היו בירושלים העתיקה יותר קרבנות מבשאר החזיתות:

כששאלתי: היתכן, הרי ע"פ טבע צ"ל להיפך? לא ענו לי מאומה. אבל בהיותי עקשן, הצלחתי לברר (הם הרי יודעים שיש לי קשרים עם כו"כ, במילא אין יכולים לדעת אצל מי ביררתי זאת, וגם אני לא אספר זאת) — שהסיבה היתה מפני שכאשר ניתנה הפקודה לכל החזיתות להתקדם, היתה פקודה שלא לכבוש את ירושלים העתיקה!

וכך עמדו כמה ימים, אע"פ שירו עליהם וכו', ועדיין לא ניתנה רשות לכבוש, באמרם שמנהלים משא ומתן פוליטי. ואח"כ כשהחליטו שאין ברירה והסתערו ופרצו בלי רשות ועברו דרך "שער מנדלבאום" — נאלצו לעצור, כי לא היו תכניות כיצד לכבוש את המקום!

הסדר בצבא בכל מדינה הוא, שבזמן מנוחה, מתכנסים הגנרלים המומחים בתכסיסי מלחמה, ועושים תכניות מפורטות לכל צרה שלא תבוא, שאם תהי' פעם מלחמה, ידעו כיצד לכבוש שטח זה וכיצד לכבוש שטח זה וכו'. וכיון שהתכניות נערכות כדבעי, לא בזמן מלחמה אלא מתוך מנוחת הגוף והנפש, ובמקום בטוח, ובישוב הדעת וכו', אזי התכניות מדוייקות ביותר — היכן ישנה גבעה, עמק, סלעים או נחל, ומה עושים במקרה של כשלון וכו'; וכשיש מלחמה, מנהלים אותה ע"פ התוכניות המוכנות מכבר.

ובכן, בנוגע לכל המקומות היתה הוראה לאנשי הצבא להכין תכניות וכו', ואילו בנוגע לירושלים העתיקה — לא ניתנה הוראה

ובמילא לא הוכנה תוכנית, כך, שכאשר הוצרכו לכובשה, נאלצו לעמוד בהעדר תכנית. ואזי הוצרכו לכנס במהירות וכו' את המומחים ולעשות תכנית מהירה, ובאופן כפי שעושים בזמן מלחמה וכו' — ולכן היו שם יותר קרבנות.

וכששאלתי: היתכן שלא היתה תכנית לכיבוש ירושלים העתיקה — הרי גם הם אומרים שירושלים היא עיר הבירה; ולא זקוקים להסכמה מהם — זוהי "קרית חנה דוד"[131], וא"כ, היתכן שהיתה להם תכנית כיצד להגיע לתעלת סואץ, ואין להם תכנית כיצד לכבוש את ירושלים העתיקה?! — לא ענו לי, כי המענה פשוט כל כך שאין צורך לענות: הם מעולם לא חשבו לכבוש את ירושלים העתיקה, ולכן מעולם לא עשו תכנית.

מדוע מעולם לא חשבו לכבוש את ירושלים העתיקה? — כי מדובר אודות יהודים שנמצאים עמוק בחושך הגלות: בכיבוש סיני, יש להם עסק רק עם מצרים; בכיבוש הגולן, מתעסקים רק עם סורי'; אבל בנוגע לירושלים העתיקה — יש להם עסק עם הווטיקן... ואח"כ עם גוי נוסף וכו', ולכן לא העלו על דעתם לכבוש. ובגלל זה נגרמו ריבוי קרבנות!

כב. וזוהי הסיבה שמדברים על זה עתה — כיון שכעת רוצים לחזור על אותו דבר, להחזיר שטחים נגד דעתם של אנשי הצבא שסוברים שזה עלול לגרום לקרבנות רח"ל, וכל השקו"ט היא רק איך לנסח את הדברים, ומה יקבלו בתמורה לכך — נייר אחד או כמה ניירות, חתימה אחת או כמה חתימות, או — כמה דולרים.

הי' להם להתלמד מהגרועים שבהם: כאשר היתה בארה"ב פרשת "ווטרגייט", הורידו את הנשיא מכסאו! אע"פ שפרשה זו אינה דבר חדש, כך הי' אצל הנשיאים שלפניו, וע"פ טבע הענינים — גם אצל הנשיאים שלאחריו (אם כי אין לדבר על זה, משום "הוי מתפלל בשלומה של מלכות"[132]), אבל אעפ"כ, נמצאים עתה בתקופה כזו, שכאשר מגלים על מישהו דבר כזה, אינו יכול להישאר על כסאו.

אבל שם המצב בדיוק להיפך: אם יגלו דבר כזה, ישאירו אותו על כסאו!

ועד"ז אם רב יאמר היפך מצפונו, יתנו לו משרה; אם יאמר שצ"ל

---

131) ישעי' כט, א.

132) אבות פ"ג מ"ב.

גיור שלא כהלכה, יקבל כסף למוסד שעומד בראשו, ואם יאמר להיפך (שצ"ל גיור כהלכה), יעכבו את תקציב המוסד שלו וכו'.

כג. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) וכיון שעליהם כבר אי אפשר לפעול, שהרי כבר החליטו להחזיר וכו' — הנה העצה היחידה שנותרה היא, שהגוי לא ירצה ליטול זאת, ויה"ר שאכן כך יהי' (כפי שכבר הי' בעבר), שהרי "לב מלכים ושרים ביד ה'"[133], וביד בנ"י תהי' כל חברון וכל ירושלים העתיקה, עד שיקויים היעוד[134] עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, כיון שירושלים — הן כפשוטה, והן ברוחניות, ע"ש יראה וע"ש שלם[135] — תתפשט בכל א"י.

ויקויים מ"ש[136] "ולאום מלאום יאמץ", שכאשר אצלם נחלש, מיתוסף בירושלים, ועד שיקויים היעוד[137] "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו'" — בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, שיבנה מקדש במקומו, והגויים יאמרו "לכו ונעלה אל הר ה'", וטעם הדבר — "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"[138], ובקרוב ממש.

* * *

כד. המשך הביאור בפירוש רש"י — שכדי לתרץ שאלת תלמיד ממולח מהו הטעם ש"הרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה", אף שעי"ז יכולים לבוא ידי טעות בהבנת ההלכה[139] — מציין רש"י שזהו מאמרו של "רבי אחא", שמפרש מ"ש[140] "ודברת בם", "עשה אותן קבע ואל תעשם עראי"[141], ע"י הלימוד והשינון בקביעות פעם אחר פעם[142],

---

133) ע"פ משלי כא, א. וראה תו"מ חפ"א ע' 148 הערה 114. וש"נ.

134) ראה פס"ר פ' שבת ור"ח. ספרי ר"פ דברים. יל"ש ישעי' רמז תקג.

135) ראה ב"ר פנ"ו, יו"ד. הובא בתוד"ה הר — תענית טז, א.

136) תולדות כה, כג ובפרש"י.

137) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם שבהערה 97.

138) ישעי' ב, ג.

139) וכפי שרואה הבן חמש למקרא שלולי פירוש רש"י לא הי' מבין פשוטו של מקרא. ובפרט שבכ"מ מביא רש"י ב' דעות, כמו הדעות של רבי אליעזר ורבי יהושע אם המבול התחיל במרחשון או באייר (נח ז, יא). ועאכו"כ כאשר ב' הדעות הם (לא רק בנוגע לסיפור מאורע שהי' בעבר, אלא) בנוגע להלכה — הרי בודאי שאי אפשר להסתפק ברמז בלבד.

140) ואתחנן ו, ז.

141) יומא יט, ב.

142) ועפ"ז תתורץ שאלה נוספת: הן אמת ש"לפני המקום" "יפה שיחתן של עבדי אבות" שלכן הוכפלה בתורה, אבל מהי התועלת לבן חמש למקרא מזה שחוזר ולומד זאת? — אלא שזוהי שיטת רבי אחא, שלימוד התורה צ"ל בקביעות, כך, שיש מקום וצורך לחזור וללמוד גם מה שלמד כבר.

שאז בודאי יבין על בוריו גם מה שניתן ברמיזה[143], ויכוין לאמיתתה של תורה; והיינה של תורה[144], בנוגע לפי' הבעש"ט[145] (שנתבאר בס' עבודת ישראל[146] להמגיד מקאָזניץ[147]) ש"מפסוק ואבוא היום אל העין יצא שם של קפיצת הדרך" — נדפס בלקו"ש הנ"ל סט"ז.

כה. (וסיים:) ויה"ר שבקרוב ממש נזכה ללמוד תורתו של משיח מפיו של משיח, שזהו מ"ש[148] "ישקני מנשיקות פיהו".

ומעין זה הו"ע לימוד פנימיות התורה, שקשור עם אחד הימים של חודש כסלו, שבו התחיל עיקר הענין דהפצת המעיינות חוצה[149], והרי כל ימי החודש כלולים בר"ח[150], ובשבת מברכים החודש נמשכת ברכה על כל החודש.

ועיקר המשכת הברכה למטה — שזוכים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו, בעגלא דידן.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "עוצו עצה ותופר" (ובעת אמירת "קרבנות" לפני תפלת מנחה מחא כפיו במשך כחמש דקות). ולאחרי מנחה התחיל לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאַוואָ"].

---

143) כמו הרמז בתיבות "את קין .. את אחיו את הבל", "מלמד שתאומה נולדה עם קין, ועם הבל נולדו שתים" (פרש"י בראשית ד, א־ב); וכן הרמז בניקוד על "איו" שב"אליו", "שאף לשרה שאלו איו אברהם, למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה על האיש" (פרש"י וירא יח, ט).

144) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכאן אין צורך לחפש, כיון שישנו מן המוכן!

145) כש"ט סל"ב.

146) עה"פ.

147) שהצמח צדק מביאו בכ"מ (ראה אוה"ת: לך לך (כרך ד) תשלב, א; ויקרא בהוספות ע' רצג; דרושי שבועות ע' קצט; נ"ך (כרך ב) ע' תשסה).

148) שה"ש א, ב ובפרש"י.

149) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

150) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, סע"א. ובכ"מ.